

Aan de fractievoorzitters en onderhandelaars van de Statenfracties van Provinciale Staten van Gelderland.

Harderwijk, 4 april 2023

Beste fractievoorzitters,

Op zaterdag 18 maart kreeg ik van Rik Loeters de vraag om namens BBB en de overige fracties verkennend te worden voor een nieuw college van Gedeputeerde Staten in Gelderland. Met volle overtuiging heb ik deze eervolle opdracht aangenomen. De opdracht die ik meekreeg, was om de mogelijkheden te onderzoeken voor een meerderheidscoalitie die recht doet aan de verkiezingsuitslag. Een uitdagende klus, omdat het zeer bijzonder en uitzonderlijk is dat een nieuwe partij met zo'n groot aantal zetels de verkiezingen heeft gewonnen. Dat naast het feit dat drie nieuwe partijen, namelijk BBB, JA21 en Volt, voor het eerst hun intrede doen in Provinciale Staten.

Proces

Op woensdag 22 maart maakte ik met u allen kennis en deelde ik het proces van verkenning. Alle fracties stemden in met de opzet en ik proefde een positieve en constructieve sfeer om met de opdracht te beginnen. Diezelfde dag heb ik samen met griffier Franske van Hooijdonk en plaatsvervangend griffier Daan Wender een zeer welkome en plezierige ontmoeting gehad met John Berends, de commissaris van de Koning. Hem informeerde ik over de aanpak en het proces van de verkenning. Samen met Daan Wender ben ik met oprecht vertrouwen aan de slag gegaan met de opdracht. Met name Daan Wender wil ik hartelijk danken voor zijn inzet en deskundige ondersteuning bij de voorbereiding en analyse van de gesprekken, de verslaglegging en het aanleveren van achterliggende stukken, zoals het Transitiedocument.

Op vrijdag 24 maart, zaterdag 25 maart en maandag 27 maart vonden verkennende gesprekken plaats met alle fracties van Provinciale Staten van Gelderland. Ter voorbereiding op de gesprekken legde ik de fracties de volgende vijf vragen voor:

1. Hoe duidt u de verkiezingsuitslag en heeft uw partij in het licht daarvan de ambitie om onderdeel van een coalitie te worden?
2. Wat zijn uw (eventuele) voorkeurspartners en/of welke coalitie heeft uw voorkeur?
3. Welke beleidsthema's zijn voor u het belangrijkste en wat wilt u ten aanzien van deze onderwerpen bereiken?
4. Wat zijn (eventueel) inhoudelijke breekpunten voor uw partij?
5. Wat wilt u verder met mij bespreken?

Op donderdag 30 maart en zaterdag 1 april vonden aanvullende verduidelijkende gesprekken plaats met BBB en PvdA om eerder gedane uitspraken beter te kunnen duiden.

De gesprekken

Tijdens de gesprekken merkte ik dat de antwoorden op de vragen goed waren onderbouwd en dat alle gesprekspartners betrokken zijn met - en trots zijn op - Gelderland. De gesprekken waren open en constructief. Een algemene conclusie is dat de fracties willen samenwerken, verbinden en respect hebben voor elkaar. Daarnaast wil men met elkaar de keuzes maken die van belang zijn voor de toekomst van de inwoners van Gelderland, de gemeenten, de regio's, de organisaties, de agrariërs en de ondernemers.

De volgende uitkomsten worden door een groot deel van de fracties gedeeld:

- BBB wordt door alle fracties gezien als de grote winnaar van de verkiezingen en moet volgens hen het voortouw nemen bij de coalitievorming. Gezien de verkiezingsuitslag vinden de partijen een coalitie zonder BBB ondenkbaar.
- Meerdere fracties stellen dat een minimum van 30 zetels gewenst is om te kunnen spreken van een stabiele meerderheidscoalitie. Dit noemen partijen onder andere in de context van de deelname van nieuwe partijen. Op basis van ervaringen uit het verleden wordt dat als meer risicovol ervaren.
- Een samenwerking tussen BBB, VVD en CDA wordt door een groot deel van de fracties gezien als basis om te komen tot een stabiele meerderheidscoalitie. Ook de betreffende

drie fracties zelf zien elkaar op inhoud en relatie als voorkeurspartners om dit doel te bereiken. In het vervolg van deze brief spreek ik daarom over de basis van BBB, VVD en CDA, die gezamenlijk 24 van de 55 Statenzetels bezitten.

- Om te komen tot een stabiele meerderheidscoalitie, dient de basis met ten minste twee fracties te worden aangevuld. Uitgaande van de uitkomsten van de gesprekken en programmatische inhoud, is een samenwerking met SGP, PvdA, ChristenUnie en/of JA21 het meest kansrijk.

Verdere overwegingen en bevindingen

Voorafgaand aan mijn conclusies wil ik u inzicht geven in enkele nadere bevindingen en overwegingen:

- Om recht te doen aan de verkiezingsuitslag is de verkenning gestart vanuit BBB. Verder hebben JA21, Volt, SGP en PvdA in absolute zin ook gewonnen, al dan niet met stabiliteit in het aantal zetels.
- Veel van de fracties spraken de wens uit voor een brede stabiele coalitie. Dit werd door de fracties ingevuld als zijnde bij voorkeur een vertegenwoordiging van links/rechts, maar ook tussen conservatief/progressief en tussen praktisch en theoretisch geschoold.
- Zorgvuldigheid van het te doorlopen verkenning- en formatieproces is door een aantal fracties expliciet genoemd als belangrijke waarde in deze fase na de verkiezingen en gezien de uitzonderlijke uitslag.
- Op inhoud zijn in de gesprekken verschillende thema's besproken en er zijn vele overeenkomsten te benoemen, zeker op doelniveau. Daarnaast zijn er ook onderwerpen die nadere verdieping behoeven in een formatiefase. Dit om consequenties van ambities en wensen op waarde te kunnen schatten en verschillen tussen fracties te kunnen overbruggen. Daarbij gaat het in ieder geval over de volgende thema's:
 - o Energietransitie en de regionale energie-strategieën (RES)
 - o Vitaal Landelijk Gebied Gelderland
 - o Openbaar vervoer en mobiliteit
 - o Woningbouw
 - o Provinciefinanciën
- Over het proces, de bestuursstijl en de communicatie zijn in de gesprekken de volgende gemene delers naar voren gekomen:
 - o De provincie moet duidelijk, helder en voor iedereen begrijpelijk communiceren.
 - o Er moet de komende bestuursperiode serieus aandacht worden geschonken aan participatie en betrokkenheid van burgers en belanghebbenden.
 - o De voorkeur ligt bij een coalitieakkoord op hoofdlijnen, waarbij ruimte wordt geboden voor geluiden die niet of minder vertegenwoordigd zijn in een coalitie.
 - o Er moet serieus worden gewerkt aan een open, transparante en toegankelijke bestuurscultuur.

Advies

Op basis van de bevindingen in deze fase kan ik nog geen eenduidige conclusie trekken ten aanzien van een kansrijke voorkeurscoalitie waarmee de formatiefase kan worden gestart. In het belang van transparantie en navolgbaarheid van het proces vind ik het gerechtvaardigd en van belang om dit onderbouwde tussenadvies in de openbaarheid uit te brengen.

Een tussenresultaat is dat er een erkende en breed gedragen basis is voor een samenwerking tussen BBB, VVD en CDA. Van daaruit kan verder gezocht worden naar steun voor een stabiele meerderheidscoalitie.

- Op basis van de inhoud, de gesprekken en de daarin meegegeven uitgangspunten, is het vinden van deze steun het meest kansrijk bij de fracties van SGP, PvdA, ChristenUnie en JA21. Ik adviseer om deze mogelijkheden verder te onderzoeken door vanuit de basis met deze fracties in gesprek te gaan.
 - o Ik adviseer om bij eventuele vervolgesprekken over inhoudelijke steun van de PvdA ook GroenLinks uit te nodigen. Dit in verband met uitgesproken en expliciete verbinding tussen deze fracties.
- Dit betekent dat het minder kansrijk is om steun te zoeken bij D66, Volt, PVV, Partij voor de Dieren, 50PLUS, SP en FVD. Ik adviseer om deze mogelijkheden in deze fase niet verder te onderzoeken.

Voordat wordt gezocht naar verdere samenwerkingsmogelijkheden vanuit de basis BBB, VVD en CDA, is het van belang dat deze fracties met elkaar in gesprek gaan. Dit is essentieel, omdat de

varianten van kansrijke aanvullende steun op de door de fracties gestelde eisen op het gebied van stabiliteit, evenwichtige samenstelling/afspiegeling en het recht doen aan de verkiezingsuitslag, (nog) niet voldoende eenduidig zijn in deze fase van het proces.

Ik adviseer om de vervolggesprekken in het kader van zorgvuldigheid te laten plaatsvinden onder begeleiding van een informateur met ondersteuning van de griffie dan wel van de ambtelijke organisatie. Ik wil BBB de overweging meegeven om vanuit gezamenlijkheid (BBB, VVD en CDA) te zoeken naar een geschikte kandidaat. Het is niet ondenkbaar dat de informateur daarna als formateur aan de slag gaat met de coalitievorming die de voorkeur heeft van de basis. In onderstaand overzicht is mijn procesadvies schematisch weergegeven.

STAP 1	STAP 2	STAP 3	Resultaat
<i>Aanstellen informateur</i>	<i>Nader overleg over vereisten m.b.t. stabiliteit, afspiegeling en verkiezingsuitslag</i>	<i>Aanvullende samenwerking onderzoeken</i>	<i>Start formatie</i>
BBB (+ VVD + CDA)	BBB + VVD + CDA	SGP / ChristenUnie / JA21 / PvdA (GroenLinks)	

Tabel 1. Procesadvies

Met veel plezier en grote dank voor het vertrouwen heb ik de afgelopen periode als verkenner gewerkt aan de opdracht. Ik wens u allen heel veel succes toe in de komende bestuursperiode 2023-2027 en ik blijf vanuit Harderwijk met veel belangstelling volgen hoe u Gelderland nog mooier en beter maakt.

Met vriendelijke groet,

Gert Jan van Noort

BIJLAGEN: gespreksverslagen